

HVORDAN LESER VI – EGENTLIG? OM BAPTISTER OG BIBELLESNING¹

Av Håkon Sigland

INNLEDNING

Troende menneskers syn på Bibelen har i de siste hundreår vært en kilde til konflikt og splittelse. Også i Det Norske Baptistsamfunn har vi hatt våre feider med dette som kamparena, og sist kom det fram som et premiss under den såkalte «Oslo3-saken» som endte med at Oslo 3. Baptistmenighet ble utelukket av Baptistsamfunnet.

I samme omgang kom Hovedstyret fram med et forslag til Kjerneverdier for Det Norske Baptistsamfunn, der baptistenes syn på Bibelen trekkes fram som en felles kjerneverdi. Siden detaljene under dette synet i beste fall er omdiskutert, ser jeg det som en viktig sak å gå inn i hva som virkelig er baptistisk når det gjelder synet på Bibelen, og også gi innspill til en presisering til dette punktet i listen over kjerneverdier.

BAPTISTENES BIBELSYN – I SVÆRT KORTE TREKK

Fra starten av var det ikke vanskelig for baptistene å slutte seg til reformatorenes prinsipp om «Sola Scriptura» – Skriften alene. Selv om baptistene tradisjonelt har Bibelens sentralitet som en klart uttalt verdi, er det ikke mange dokumenter som sier noe konkret om det.² Dette er også

¹ Denne artikkelen er en bearbeidet versjon av foredrag holdt under temadagen om baptistiske kjerneverdier i Bærum Baptistkirke 17. mars 2007.

² Det er interessant at boken *Baptistene: Tro og Liv*, Peder A. Eidberg (red.) (Stabekk, 1976) ikke har eget kapittel om bibelsyn, men gjengir Langesunderklæringen og Uttalelse om Tro og Ordning (se under) som vedlegg. Imidlertid formidles det en grunnleggende verdi

et hovedpoeng når Det Norske Baptistsamfunn presenterer seg på internett.³ Det siste hundreår har vi tre hovederklæringer vi kan forholde oss til, disse tre er den såkalte «Langesunderklæringen» (1966 – bibelsynsuttalelse fra predikantforeningen Adelfia), «Uttalelse om tro og ordning» (1963 – avgitt av Landsmøtet i Trondheim) og «Verdigrunnlag for EBF» (kjapt behandlet og vedtatt i Landsmøtet 1994).

Det disse erklæringene sier er i hovedsak følgende:

- Jesus er Skriftens sentrum og fortolkningsnøkkel
- Skriften er Guds Ord, gitt som et historisk dokument
- Den enkelte troende har rett til å tolke Bibelen basert på egen forståelse og utgangspunkt.

SITUASJONEN I DAG

Som nevnt i innledningen er dette et betent område for oss som baptister. Gjentatte ganger blir «Bibeltroskap» fremmet som et kjennetegn ved baptister,⁴ selv om dette uttrykket i beste fall er svakt definert.

Jeg har en påstand som det dessverre ikke finnes norske empiriske data på, men jeg våger meg likevel: På tross av alt snakk om «Bibeltroskap» og «Guds Ords forrang» i etiske spørsmål, har vi kommet til det punktet at vi **ikke lenger leser Bibelen**. Det som skulle vært supplementskilder, så som bøker, blader, internettfora, undervisning, forkynnelse, er blitt primærkilder til vår bibelkunnskap og vår holdning til hva som står der. Slik er det som skulle ha vært en understøttelse til vår egen lesning og tolkning, blitt premissleverandør til vår (mangel på) lesning og tolkning. Dermed er Bibelen blitt den mest eide og minst leste boken i norske hjem pr dags dato.⁵

om at Bibelen er i stand til å gi veiledning – f eks. under et punkt om «Gudstjenestefornyelse» sies det: «Den som ønsker fornyelse i gudstjeneste og menighetsliv, må først gå til Det nye testamente og hente inspirasjon derfra.» (Odd Arne Joø, «Baptistenes gudstjeneste og fromhetsliv», i *Baptistene: Tro og Liv*, s. 99.)

³ Se for eksempel http://www.baptist.no/php/readarticle.php?article_id=10 (besøkt 01.04.2007). Både Bergen og Oslo 1. Baptistmenighet gjengir denne uttalelsen ordrett på sine hjemmesider i sin redegjørelse for baptistisk tro.

⁴ – så også av generalsekretæren i en artikkel i Banneret, sensommeren/høsten 2005.

⁵ Få empiriske undersøkelser understøtter denne påstanden, men et generelt overblikk over det norske samfunn og tilstanden i våre

Hva har så skjedd med vår «sjel» som baptister? Min frykt er at vi har abdisert fra noe av det som skulle være vår hovedholdning og vårt ansvar som troende, og i stedet solgt oss inn i et prosjekt som har som hovedmål en «command and control»-holdning. Det blir dermed umulig å framheve at man faktisk kan ha et avvikende syn på forskjellige områder, siden det i praksis bare finnes én mulig tolkning.

FLØYER

Som et resultat av dette kan vi observere noen ganske markante fløyer i vårt indrekirkelige landskap. Dette er de fløyer som har fått merkelappene «liberal» og «konservativ».⁶

Et overblikk over de forskjellige standpunkt disse forfekter gir oss følgende stereotype inntrykk:

a) Liberal: Oppfatningen er at disse avviser Bibelens autoritet, og dersom Bibelen overhodet er autoritativ, så taler den med mange stemmer. For baptister med dette utgangspunktet er det også et poeng å understøtte prinsippet om at man kan «lese og tolke Bibelen som man selv vil».

b) Konservativ: Oppfatningen er at disse har med seg forhåndsbestemte oppfatninger som man så søker Bibelens bekreftelse på. Bibelen er absolutt troverdig og absolutt feilfri, så det som fremstår som åpenbare motsigelser bortforklares eller forkastes. Baptister med dette utgangspunktet hevder også prinsippet «enhver kan tolke som man vil, innenfor gitte rammer».

Problemet med slike fløyer fører jo umiddelbart til et helt sentralt spørsmål: **Hvem har rett?**

Denne problematikken har preget Det Norske Baptistsamfunn så lenge denne forfatter har vært aktiv i sammenhengen, og vil nok fremdeles prege situasjonen. Det som imidlertid forvansker vår aktuelle debatt, er at man i de aller fleste tilfeller befinner seg i en skyttergravssituasjon der man absolutt ikke er ute etter å lytte til hverandre, men snarere påføre den andre siden sår og vanskeligheter ved sin egen argumentasjon. «Dialogfora» satt opp i en slik situasjon blir dermed

menigheter gir grobunn til teorien.

⁶ Selv om disse merkelappene ikke er teologisk sett presise på de faktiske standpunkt, velger jeg allikevel å bruke dem for gjenkjennelsens skyld.

preget av en «argumentavleveringssamling», der enhver er mer opp-tatt av å si hva man selv mener enn å lytte til hva motparten sier.⁷ Etter hva denne forfatter har fått med seg av baptistisk arv og kultur er det ikke dette som passer inn i hva vi som baptister kan rose oss av.

Det skaper også et annet problem: Man hevder ofte på den «liberale» fløyen at man av samvittighetsgrunner ikke kan lytte til hva Bibelen sier i konkrete spørsmål. Og så har man de på den «konservative» siden som av samvittighetsgrunner ikke kan overse hva Bibelen sier i de samme spørsmål. Hvem sin samvittighet har tyngst vekt i denne sammenhengen? Det sier seg selv at i et slikt klima er det vanskelig å komme fram til noen felles forståelse om man ikke tør å krype opp av skyttergravene og komme opp til et «ingenmannsland» der ingens mening har noen forrang, men man kommer sammen for først og fremst å lytte, og bare sekundært å komme fram med sin egen mening.

ET PRAKTISK EKSEMPEL

For å illustrere hva jeg mener med problemstillingen av hvem som har rett i bibeltolkningsaker, er det interessant å kaste et blikk på en meget kjent lignelse i Det Nye Testamente. Lignelsen om den fortapte sønn i Lukas 15 hører med til søndagsskolelærdommen og grunnlaget for vår forståelse av hva kristen tro dreier seg om. En spørreunde i en forsamling om hva denne teksten handler om er alltid interessant.

Mange mener teksten handler om at Gud elsker alle, uansett historie. Andre fokuserer på arven, hva man faktisk får ved å høre til i Guds familie. Andre igjen blir opptatt av den bortkomne sønns indre dialog før han returnerer hjem, og dermed at anger er et viktig begrep i det å vende tilbake. Mens andre igjen fokuserer på den hjemmeværende sønn, og hans sinne og forargelse over den oppmerksomhet som blir

⁷ Hovedstyrets håndtering av den såkalte «Oslo 3»-saken i 2005 og 2006 var kanskje en ekstrem variant av denne måten å håndtere ting på: Man ønsket ikke å ha noen offentlig debatt, før man inviterte til et utvidet samarbeidsråd i februar 2006. Da satt hovedstyrerepresentanter og telte antall innlegg på hver side av problemstillingen, i stedet for at det ble lagt til rette for en bredere og mer prinsipiell debatt. Hoveddebatten på Landsmøtet i juli 2006 bar samme preg – med over 40 på talerlisten før første taler var ferdig. Kilde: Egne notater fra samlingene.

den opprørske sønn til den. Noen igjen (som kanskje undertegnede er en representant for) teologiserer noe mer, og ser på fortellingen som en historie om eksil og det å returnere til det som var lovt – og slik handler om Israels historie og Jesu plassering av seg selv midt i Israels selvforståelse og frelsesforståelse.

Min påstand er imidlertid som følger: Det ingen i en slik gruppe vil komme på å si om denne teksten, er at om man skal lese den slik som den står, så handler det om en opprørsk gutt som rømmer hjemmefra og som blir møtt av en elskelig far som ikke avviser ham når han endelig kommer tilbake. Teksten – slik den står – sier ikke et ord om frelse, ingenting om Gud, og ingenting om Guds Rike. Men det er det vi tror den handler om! Dermed blir det å «lese som det står» helt meningsløst, siden en slik lesning – i dette tilfelle – overhodet ikke forteller oss noe om vår kristne tro og fjerner all virkelighet fra teksten utover hva ordene betyr.⁸

Spørsmålet **Hvem har rett?** blir derfor i dette tilfelle bortimot meningsløst, fordi man uansett har med seg mengder av forhåndsforståelse før man berører teksten – og betydningen av teksten baserer seg i større grad på forhåndsforståelsen enn på hva teksten faktisk sier.

Dette viser oss igjen at det er helt nødvendig for å forstå teksten å faktisk tolke den. Man kan faktisk ikke forstå en bibeltekst om den ikke tolkes!⁹ Og det gir oss også et ansvar i å hente våre kilder til tolkning fra steder som vi har tiltro til – og som ikke nødvendigvis bare gir én mulig tolkning...

VEIEN VIDERE

Vi kan trekke sammen trådene i to parallelle spor basert på en grunnleggende verdi. Denne grunnleggende verdien er det at *Baptistene er et Bibel-lesende folk*. Dersom denne verdien ikke er tilstede, vil all videre

⁸ Spørsmålet om hva en tekst betyr åpner opp en stor debatt i det fagområdet som kalles «hermeneutikk». En oversikt over hva debatten går ut på finnes i f.eks. Grant R. Osborne, *The Hermeneutical Spiral: A Comprehensive Introduction to Biblical Interpretation* (Downers Grove: InterVarsity Press, 1991), Appendix 1–2. s. 366–415.

⁹ Og det også om vi ser bort fra det faktum at selv de originale greske manuskripter av evangeliene i seg selv er tolkninger – oversettelser – av de opprinnelige arameiske ordene Jesus sa...

henvisning til Bibelen som grunnlag for noe som helst fortone seg som fullstendig meningsløs og et spill for galleriet.¹⁰ Om vi ikke leser Bibelen, hvordan kan vi da si at den er grunnlag for vårt liv og vår lære? På denne bakgrunnen er det derfor viktig at vi har med denne som en verdi – og som en verdi vi faktisk praktiserer og arbeider for å videreutvikle.

Videre kan vi se på det første sporet. Dette handler om fortolkningsnøkkelen – hva slags forforståelse man har med seg i møte med teksten. Her er det nok å nevne et navn: Jesus. Om vi ikke har med Jesu død og oppstandelse som fortolkningsnøkkel til så vel det Nye som det Gamle Testamente, kan det nok hende vi kan skaffe oss en del bra kunnskap og visdom, men vi går glipp av Jesus-historien og hva Bibelen faktisk sier om hans liv og virke.

Dermed blir det grunnlag vi har å lese Bibelen på nettopp historien om Jesus – det at han levde, døde og sto opp igjen blir det hermeneutiske prinsipp vi leser teksten med. Dermed blir for eksempel teksten vi møtte ovenfor mer enn en rørende historie om en ryggesløs gutt og en nådig far, men en historie om mitt liv i møte med Guds nåde i lys av Jesus og hans oppstandelse. Og det er langt mer enn teksten sier oss i seg selv!

Det andre sporet vi kan trekke trådene sammen i, er det vi kan ta med oss fra den anabaptistiske tradisjon og arv.

Selv om de historiske båndene ikke er tilstede,¹¹ er det allikevel en grunn til å se til anabaptistene for å finne noen spor som kan lede oss på rett vei i dette spørsmålet. Noe av årsaken til dette er at selv om man som baptister har en uttalt skepsis til tradisjoner, har man likevel lagt seg til en «måte å gjøre ting på» som ikke kan sies å være originalt baptistisk.

Noe av anabaptistenes forståelse har vi allerede tatt med oss i at vi er et bibellesende folk og at Jesus er vårt tolkningsprinsipp, men de har også en verdi som jeg tror vi kan ta med oss: Vi i den nåværende

¹⁰ Jeg går ut fra at forfatterne av det foreliggende forslag til kjerneverdier ikke har dette i tankene, men slik det står er det dette som er mitt inntrykk av teksten.

¹¹ Se f.eks. H. Leon McBeth, *The Baptist Heritage: Four centuries of Baptist Witness* (Nashville, TN: Broadman Press, 1987) s. 465; Eidberg, *Baptistene: Tro og Liv*, s. 10–13.

vestlige verden er svært individualistisk anlagt, og vi er opptatt av den enkeltes rett til å tolke ut fra sin egen historie og sitt eget utsyn på verden. Imidlertid peker anabaptistene (og senere mennonittene) på et område som vi ofte overser: Det at «samfunnet av troende» er den gruppe som setter grensene for bibelfortolkning og som uttaler seg «autoritativt» om hva en tekst sier til dem.¹²

Med disse utgangspunktene oppnår man i hvert fall følgende:

1. Med et Bibellesende folk som grunnlag vil man unngå at sekundærkilder blir premissleverandør for debatt om kristent liv og lære.
2. Med Jesus som sentrum og tolkningsmessig utgangspunkt unngår man løsreven synsing og svermerisk tolkning av teksten.
3. Med fellesskapet som tolkningsfellesskap understreker man at man lever et kristent liv i et fellesskap og står ansvarlig overfor dette, og individualistiske tilsnitt i tolkningen lukes unna.

Jeg tror at med dette som premisser i vår debatt om kjerneverdier vil vi kunne se at debatt og innspill bærer preg av en dypere refleksjon og innsikt enn hva vi har sett de senere årene.

Forfatteren

Håkon Sigland er pastor i Oslo 2. Baptistmenighet og i Eidsvoll Baptistmenighet. Han har eksamen fra Baptistenes Teologiske Seminar, Stabekk, og har gjort videre studier ved International Baptist Theological Seminary, Praha.

¹² Noe f.eks. følgende sitat sier noe om: «*Jesus is the focal point of God's revelation. We are committed to a Jesus-centred approach to the Bible, and to the community of faith as the primary context in which we read the Bible and discern and apply its implications for discipleship.*» The Anabaptist Network, webside: www.anabaptistnetwork.com/coreconvictions (besøkt 13. april 2007) – nettsiden til et engelsk baptistnettverk som forsøker å sette ut i livet en del av de verdier man finner i anabaptistisk litteratur.

